Vol II Issue X

ISSN No : 2230-7850

Monthly Multidiciplinary
Research Journal

Indian Streams Research Journal

Executive Editor

Ashok Yakkaldevi

Editor-in-chief

H.N.Jagtap

Welcome to ISRJ

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2230-7850**

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho
Federal University of Rondonia, Brazil

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya [Malaysia]

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus Pop

Mohammad Hailat
Dept. of Mathmatical Sciences, University of South Carolina Aiken, Aiken SC 29801

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Catalina Neculai
University of Coventry, UK

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Postdoctoral Researcher

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Department of Chemistry, Lahore University of Management Sciences [PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Horia Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

Nawab Ali Khan
College of Business Administration

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University, Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University, Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary, Play India Play (Trust),Meerut

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU, Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Ph.D , Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.isrj.net

Indian Streams Research Journal
Volume 2, Issue.10,Nov. 2012
ISSN:-2230-7850

Available online at www.isrj.net

ORIGINAL ARTICLE

मराठी साहीत्यातील आधुनिक मराठी कादंबरी

प्रमोद द.देवके

यशवंतराव चव्हाण कला विज्ञान महाविद्यालय, मंगरुळपीर जि.वाशीम

सारांश :

मराठी कादंबरीच्या रुपाविशयी आपल्याला काही विधाने करायची असतील, तर या साहित्यप्रकाराच्या मराठीतील अवतरणाची पार्श्वभुमी थोडक्यात समजुण घेणे आवश्यक आहे. या संदर्भात इंग्रजी संस्कृतीचा महाराश्टभाशी आलेला संबंध अत्यंत महत्वाचा मानणे गरजेचे आहे. इंग्रजांनी येथे नवी शिक्षणव्यस्था सुरु केली येथील संस्कृतील परिचीत नसलेल्या व़िश्वभानाची बीजे त्यामुळे येथे पेरली गेली .यातुन घडलेल्या परिवर्तनामुळे संस्कृती व साहीत्य याविशयीच्या चित्रात आमुलाग्र परीवर्तन झाले. या परीवर्तनाच्या खोलवरच्या खुना मराठी कादंबरीवर उमटल्या आहेत.

प्रस्तावना :

मराठीतल्या आधुनिक कादंबरीच्या विचार करतांना हरीभाऊंच्या कादंब-यापासुन सुरुवात का करायची नाही या प्रश्नाचे समाधानकारक उत्तर देणे कठीन आहे.'आधुनिक' या शब्दाचा काल आणि गुण या दोन्ही दृष्टीनी अर्थ मर्यादित ठेवण्यात एक सोय आहे. आधुनिक कादंब-यांचा विचार करतांना अनेक दृष्टीकोण उपयुक्त ठरु शकतात. परंतु एखादा दृष्टीकोण आग्राहीपनाणे न मांडता सर्वसामान्य अभ्यासातुन प्रकट होणारा दुश्टीकोण पुढे आणावा हेही एक भुमिका असु शकते. त्या भुमिकेतुन पाहीले तर कादंब-या बहुतेक कादंब-या वाचकानुवती असतात. तर काही लेखकानुवती असतात हे दोन प्रकार एकमेंकांना संपुर्णपणे छेद देणार नाहीत. कधी कधी या दोन प्रकारांतील वैशिष्टे एकमेकांत मिसळुन जातात.

कादंबरी या वाङःमय प्रकाराचे प्रयोजन सामाजिक आहे. इतर प्रकाराबद्दल हमखास तसे म्हणता येणार नाही. काव्या हा मुल्यतः एक उदार आहे. खंडकाव्य किंवा महाकाव्य सोडले तर काव्याला तिच्या रुपा सौश्ठवासाठी समाज तत्वाच्या काव्याची गरज नाही. कथा सहजोदार आणि सामाजिक निर्मीती या दोन टोकांत कुठेतरी फिरत असते. त्यामुळे कथेला समाजतत्वाच्या आधार हवा किंवा नाही हे त्या त्या कथेवरुन ठरत असते. एका अर्थाने नाटकाविशयीची असे म्हणता येईल परंतु त्या पेक्षा अधिक मुलभुत वैशिष्टय हे की, नाटक हा एक खेळ आहे.

समाजतत्वाची नुसती बौध्दिक जाण कादंबरीला पुरेशे नाही तशी जाण पु.यु.देशपांडे आणि विभावरी शिरुरकर या दोन्ही आधुनिक कादंबरीकारांजवळ भरपुर होती. आधुनिक कादंबरीकार म्हणुन तर पु.य.देशपांडे यांचे नाव मराठीपुरते तरी अग्रभागी ठेवावे लागेल. त्यांच्या कादंब-यांचा पुन्हा एकदा समग्र अभ्यास व्हायला हवा. या अभ्यासातुन आधुनिक कादंबरीचे सामर्थ्य आणि तोकडेपणा या दोहोवरही प्रकाश पडण्याचा संभव आहे. समाजतत्वाची जाण आणि आधुनिक मनोभुती हे दोन्ही घटक सुटे सुटे पडले तर काम होईल. हे त्याच्या ' कादंब-यावरुन स्पष्ट होईल पु.यु.देशपांडयांचा ' सुकलेले फुल ' किंवा विभावरी शिरुरकरांच्या 'बळी'सारखी आशय पुर्ण यशस्वी कादंबरी निर्माण होते.

आधुनिक मराठी कादंबरी ब-याच अंशी अपक्व असण्याचे कारण आपला सामाजिक संदर्भ समजुन न घेणे हे तर आहेच, आपल्या समाजात किती आणि कुठे बदल झााला, या संबंधीचा वास्तुस्थितीशी नाते नसलेल्या कल्पना हे तर आहेच परंतु एकदा सामाजिक संदर्भ सापडला तरी त्याच्यावर समग्र पकड नसते हे अधिक महत्वाचे कारण आहे.चांगला पारंपारीक कादंब-यातील माणुस हा मुलतःअनेकांतील एक असला तरी त्याची धडपड त्या त्या परीघातला 'नायक'होण्याची शलाका पुरुश,शलाका स्त्री होण्याची असते. आधुनिक कादंब-यातील माणसे ही आरंभापासुन शेवटपर्यंत 'लोक'च राहतात.

वसंत वरखेडकर यांची 'प्रतिनीधी' आणि अरुन साधु यांची 'मुंबई दिनांक ' या दोन्ही कादंब-यातील सुरुवातीची ताकद शेवटी कमी कमी होत जाते कादंबरीने नियोजीत केलेला जीवनपट मोठा असला तरी त्याची हाताळणी पुढे पुढे ढिली होत जाते की काय, अशी शंका येते. कादंबरीतील जविनपट जेवढा मोठा तेवढी कादंबरी मोठी असे समजणे धोपटमार्गी होईल. मनोहर शहाणे यांची 'देवाचा शब्द' आणि प्रभाकर पेंढारकार यांची 'असे संसार संसार'या चांगल्या कादंब-या देखील या धनतेच्या अभावामुळे शेवटी त्रुटीत वाटतात. सामाजिकतेच्या थरात दडलेला अनुभव कादंबरी किती सद्यःनतेने उतरलेला आहे यावर तिची गुणवत्ता अवलंबुन असते.डॉ.भाला पाटील यांची 'वस्ती वाढत आहे' ही मुलतःनिरस विश्यावर तर आनंद यादव यांची 'गोतवाळा' मुलतःभुक विशयावर आहे.तरी ही त्यांची जीवनपटातील अनुभव घटना टिपण्यात त्या यशस्वी झालेल्या आहेत.

आपल्या समाजातील जातीव्यवस्था व तिने बनविलेले मानसिकता हे दोन्ही विषय मुख्यतः समाजशास्त्रीय. परंतु रंगनाथ पठारे यानी 'एक टोकदार सावलीचा वर्तमान 'या कादंबरीत आणि अरुण साधु यांनी 'मुखवटे' सा कादंबरीत हे जातवास्तव अत्यंत ताकतीने उभे केले आहे. तेथे ग्रामीण,नागर,ब्राम्हणी,दलित अशी वर्गीकरणे आणि अभिधाने अप्रसतुत आहेत. उध्दव शेळके यांची 'धग' मनोहर तल्हार यांची 'माणुस' आणि सदानंद देशमुख यांची 'तहान'यांचा विचार ही लेबले बाजुला ठेवुन करावा लागेल या कादंब-यां विषय आणि कथाकथन दोनही दृष्टीने वास्तवनिष्ट आहेत.परंतू कादंबरीची कथावसतु मनाशी अधिक संबधीत असली तरी तिच्यातल्या प्रतिकाला अधिक महत्व येंते.

भालचंद्र नेमाडयांचा 'कोसला'या कादंबरीची शैली एका कालखंडातल्या तरुण मुलाच्या भाषेचा विचारांची,वागण्याची वळणे असंबध्दता,निरर्थकता, ध्दटता समर्थ संप्रेषित करते. ज्या कोशातुन कादंबरीचा नायक पांडुरंग सांगवीकर बाहेर पडु पाहते आणि गुरुफटतो तो कोश सामाजीक आहे.महत्व आहे ते या कोशच्या जाणिवेचे अर्थ येतो तो सामाजिक संदर्भाच्या अस्सलपनामुळे,सांगवीकरांच्या एकारलेपनामुळे नव्हे की एका विक्षिप्त त-हेने जगन्मिथ्या मानवाच्या तत्वज्ञानामुळे नव्हे तत्वज्ञान समजावुन सांगण्यासाठी नेमाडयांनी 'कोसला'लिहीली असेल

असे वाटत नाही.

'कोसला'सारखीच एक जातीवंत गावरन आस्तित्वादी 'नायक'चित्रीत करणारी कादंबरी म्हणजे पुरुषोत्तम बोरकर यांची 'मेड इंन इंडीया' भाऊ पाध्ये यांची बॅरीस्टर घोपेस्वरकर ' हि कादंबरी त्यातल्या अस्तित्वादामुळे नव्हे,तर अनुभव घेण्याच्या आणि सांगण्याच्या वेगळेपनामुळे समर्थ ठरते,त्र्य.वि.सरदेशमुखांच्या 'बखर'एका राजाची या कादंबरीतल्या संवेदनासंप्पन्न राजाच्या प्रेम कथेचा सच्चेपना आस्तित्ववादामुळे नव्हे तर तिच्यातल्या सामाजिकतेमुळे मनाला पटतो.

एखादया कादंबरीत केवढे ही अपरीचित तत्वज्ञान अयो मानसशास्त्रीय बैठक असो गुढ भयानंक विश्व असो सुकृती वा विकृती असो तिला कादंबरीत उभे राहता येते. ते सामाजीक संदर्भाचा हात धरुन जयवंत दहवी यांच्या 'स्वगत'मधला प्रतिकात्मक खुजा पोटाला आधार मिळविण्यापासुन असफल अनुभवातुन जातो.वाचकालाही आपल्याबरोबर घेवुन जातो पण या सर्व अनुभवांना सामाजिक परीमाण लाभल्याचे आपल्याला वाटत नाही. म्हणुन ही कादंबरी खुरटल्यासारखी वाटते सामाजिक भान जर एखादा अनुभव,कादंबरीतला अनुभव ,देवु शकत नसेल तर ती कादंबरी अपेक्षित उंची गाठु शकत नाही.किरण नगरकरांच्या 'सात सवकं त्रेचाळीस' हया कादंबरीच्या बाबतीत हेच झाले आहे.

समाजीक संदर्भाची मागणी जीवन दर्शनाच्या मागणीच्या मनाने फारच माफक आहे.जीवनदर्शन आले की श्रेयस आणि प्रयेस असलेच,मुल्यकल्पना आल्या,नितीकल्पना आल्या,म्हणजे मुख्यत ज्यातुन सुटण्याची धडपड आधुनिक कादंबरी करीत असते.त्यात जावुन पडणे आले आधुनिकतेच्या प्रभावामुळे काय कसे बदलते ह`लेखकाला जाणवते सामाजिक संदर्भामुळे काय कसे बदलत नाही. हे त्याला निच्चित करता येते.या परस्परविरोधी तत्वामुळे आधुनिक कादंबरी सारखे अभिव्यक्तीचे प्रकार ठामपणे उभे राहु शकतात.

संदर्भ :

1.गेल्या अंर्धशतकातील मराठी कादंबरी संपादक – विलास खोले
2.लोकपरंपरा आणि स्त्रीप्रतिभा – डॉ.तारा भवाळकर
3.कादंबरी विषयी – हरीचंद्र थोरात

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal
For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished research paper.Summary of Research Project,Theses,Books and Books Review of publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- International Scientific Journal Consortium   Scientific
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- Google Scholar
- EBSCO
- DOAJ
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Indian Streams Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.isrj.net